

Sidi Larbi Cherkaoui

Les accions que ens relacionen:
responsabilitat i emoció

Sidi Larbi Cherkaoui és belga. De pare musulmà i mare cristiana, ha viscut la diversitat des de petit. Potser per això busca fondre's amb tot, adaptable i tan flexible de ment com ho és de cos. Tècnic i fluid de moviments (va estudiar a PARTS i ha estat integrant dels Ballets C de la B), posa el cos també al servei del contorsionisme (ha practicat el *hip-hop* i el *jazz*). I aquest darrer tret físic ho és també mental, en muntatges que, sobre una base de cultura de totes les èpoques que inclou expressions desacomplexadament populars, torcen les expectatives fins a esdevenir màgics i mig onírics, petits contes senzills. Ell és igualment clar i proper, obert als altres. Busca actuar amb responsabilitat. En el món i *amb* el món. No vol ser un *voyeur*. I cal fer-ho acompanyat, de la mà dels altres, simbiòtic com ell ho és, enmig del medi físic i social d'una contemporaneïtat que avui reclama compromisos fermes d'aquest caire. Així, el moviment li creix ampli i conductor en muntatges tan variats com *Rien de rien* (2000), *Foi* (2003), *Zero Degrees* (2005, al costat d'Akram Khan), *Myth* (2007), *Origine* (2008), *Sutra* (2008, amb disset monjos del temple xinès de Shaolin) i *Dunes* (2009, amb la flamenca Maria Pagés).

A l'entrevista, ens parla amb la mateixa fluïdesa que quan es mou, i la gent de premsa li ha d'insistir que se li fa tard i ens ha de deixar, perquè tot i que ens havien avisat que amb prou feines disposava de mitja hora si volia dinar abans d'un altre compromís, a l'hora de la veritat no sap deixar de donar-se. Fora i dins de l'escenari sembla la mateixa persona: curiosa, generosa, àgil de ment i de cos i, per això, lluminosa.

Voldríem parlar una mica sobre la tradició, que en el seu cos és molt difícil d'acotar. Quina sent que és la seva, d'on ve?

Sidi Larbi Cherkaoui: Penso que la nostra tradició es troba sempre en allò que veiem quan som nens. Hi ha dues coses que ens influeixen directament: el que veus i, d'altra banda, la teva sang, allò de què estàs fet, el que et ve donat pels teus ancestres, els pares i els avis... Hi ha molta informació que se'ns dona a través de la sang.

Parla dels gens?

S. L. C: Sí, exacte. Crec en aquestes dues parts de la tradició, de l'herència, la que ja es troba al cos i la que rebem en créixer. Per exemple, quan jo era un nen, la mare m'ensenyava les pintures de l'església on anàvem i em deia: «Mira que boniques!»; i jo em recordo contestant-li: «Oh!, que boniques!». Per tant, la connexió amb allò que creiem que és bonic ve d'allò que la mare et diu que ho és quan tens tres o quatre anys. Aquestes són les referències. Fins i tot ara, que en tinc 33 [2009], trobo que allò que per a mi és bonic, allò que m'agrada, encara ho associo a les bones sensacions que tenia llavors mirant amb la meva mare aquelles pintures. I, quan avui faig moviment, no és diferent: encara expresso d'una manera o altra allò que m'agradava quan era nen. Sempre estem lligats a la infància.

Tenir un origen doble, musulmà i cristià, ho va viure de manera separada, dual, a casa seva, o les dues tradicions conflueixen a la vida quotidiana?

S. L. C: Es van fondre. Hi havia algun conflicte, és clar, però com per a qualsevol. Sempre hi ha conflictes: a casa de tothom i al cap de tothom. Recordo que, sent un nen, el meu pare no permetia cap creu dins de casa, però, en canvi, la decorava tota amb textos alcorànics; la casa era plena de pregàries escrites en bella cal·ligrafia, així que l'estètica cal·ligràfica va estar molt present en tota la meva infància. Sempre dic que l'estètica de la cal·ligrafia islàmica m'agrada tant com la percepció surrealista flamenca, perquè, de fet, a mi em van arribar juntes, i sento que juntes conformen literalment la persona que sóc. Això pel que fa a la formació de l'entorn.

Però, més tard, quan vaig créixer en la dansa, em vaig adonar que jo no era un ballarí dels que es posaven drets i feien un *tendu*. El puc fer, però no sóc jo. La manera com em trobo còmode més aviat és cap per avall, fent contorsions... I pensava «com és?, per què em passa això, si

tota la meva educació de dansa més aviat m'inclina cap a allò altre?». Fins que un dia vaig veure que en el ball del *hip-hop* molts marroquins fan aquestes mateixes contorsions naturalment. I en la cultura gnawa, que són uns marroquins amb unes habilitats molt especials per a l'acrobàcia, tots ho fan. Per tant, això estava en la meva sang, tant se val si el meu pare ballava o no, això no és important: d'alguna manera estava contingut en la informació dels meus gens, i jo em sentia inclinat a fer els moviments que la meva sang em demanava, encara que no sabés per què, encara que l'entorn belga no m'hi portés, fins i tot encara que els professors em diguessin que «no, no, així no, això ho has de fer d'una altra manera».

El cos és més fort, mana la sang?

S. L. C: Penso que sí, més del que ens pensem. Els gens manen molt. Estem plens d'informació valiosíssima. Com a ballarins, ja des de ben petits, molts rebem una pressió enorme contra el ball: per qüestions culturals, o per motivacions econòmiques, perquè no guanyaràs prou diners, molta gent se sent inclinada a desaconsellar-te que t'hi dediquis. Però no hi pots fer més: el cos t'hi empeny, et porta a ballar, i no pots evitar-ho, és un ritual que necessites. De fet, és la recerca d'un ritual que acosta la gent, i tu simplement et converteixes en un vehicle del ritual, en una vida d'aquesta energia que és un reflex de la societat, un reflex de qui som. Sents que necessites convertir-te en aquest reflex d'allò que t'envolta, com una resposta al medi. De la dansa tradicional (com en el *kathak* o en qualsevol altra forma de dansa tradicional), això és el que me n'agrada més: que és una resposta a la cultura en què té lloc, i quan els ballarins ballen són com déus hindús, són tots i cadascuna de les persones que els envolten, poden ser una dona, un home, un déu... perquè són un reflex de les idees de tota la gent i expliquen històries perquè la gent s'hi vegi reflectida i digui: «ah!, sóc així!» o bé «jo podria pensar això». Allà al mig, el ballarí no és cap estrella: és un simple satèl·lit, un reflex, un mirall dels altres. I el problema és que en la tradició europea hem perdut aquesta capacitat de reflectir el que ens envolta, d'expressar-ho en nom de tots.

Hi predomina l'individualisme?

S. L. C: Potser sí. L'individualisme és un terme molt complex. Penso que hem perdut el sentit de «funcionalitat» entre nosaltres: saber quina és la meva funció, la d'ell i la d'aquell altre; saber com funcionem junts en la roda d'una màquina que és la interacció humana, allò que hauria de ser la societat. El problema és que pensem que hi ha gent que ens controla i aleshores ens volem alliberar d'aquest control, però, alhora, si defuges la tradició i els teus pares, al final no tens res. Perquè hi estàs connectat, encara que no vulguis, i ¿com pots funcionar de manera relacional i alhora quedar lliure de tota relació? És una paradoxa esquizofrènica. I sento que hi som educats (o, com a mínim, jo hi vaig ser educat), en aquesta paradoxa. El meu pare em deia: «has de ser advocat o metge...», però a l'escola sentia: «has de trobar la teva pròpia veu, has de convertir-te en tu mateix i seguir les teves inclinacions». I llavors jo pensava: «sí, he de ser jo, jo, jo!». D'una banda, se t'inclinava cap als diners o cap a l'èxit, és a dir, cap a la realització individual; però, de l'altra, sents que el teu cos et diu altres coses, i que cap d'aquells valors no sents que et faci feliç ni tan sols quan mires de creure-te'ls. No me'n feien, perquè no em feien sentir lligat a res; al revés, tallaven, tallaven, ho tallaven tot. A l'escola de PARTS, molts amics coreògrafs sabien què no volien ser, amb què volien tallar per trobar coses noves: ells no volien ser Trisha Brown, ni fer com Pina Bausch, ni com Anne Teresa de Keersmaeker, ni com un flamenc, ni com ningú de cap tradició... I jo els deia: «aleshores, què busques? No t'agrada això?». I em deien: «sí, sí, però vull trobar la meva pròpia veu». I els demanava: «no t'hi sents connectat?», i «sí, però, bé, m'hi estic distanciant». Distanciant de què, del que aprenem, del que ens agradava? Al final, es distancien d'ells mateixos perquè ja no estan relacionats amb res ni amb ningú. I aleshores arriben a la no

dansa. I és interessant, pot ser genial. Però passat tantes vegades a la història que la gent talla amb una tradició, i creu que no es tornarà a fer mai més alguna cosa, i que ara farem una cosa ben diferent, i al final per res, perquè tot torna. Estic cansat de tants talls, jo no vull ser diferent, no vull tallar amb res, el que vull és connectar-me'n. Ja he experimentat prou que és distanciar-se i tallar amb les connexions que tenies i senties. A mi mai no em va agradar el meu pare, sempre vam discutir molt i sempre me'n vaig voler separar, necessitava desconnectar-hi; no ben bé de la seva cultura, sinó directament d'ell. I també volia desconnectar dels meus professors, perquè no sempre els agradava com jo ballava i em jutjaven i criticaven molt. I també volia desenganxar-me de les expectatives que tots tenien sobre el meu futur i les meves capacitats, perquè la gent em deia que jo era bo en matemàtiques, i que havia d'estudiar matemàtiques, que allò sí que tenia futur. Però jo, encara que les matemàtiques m'agradessin, sentia que no les necessitava per ser feliç, que me'n podia servir en el dia a dia, però no per centrar-m'hi a totes hores i dedicar-hi la vida. Jo buscava moure'm en llibertat, aquesta era la meva recerca adolescent, fer la meva, desconnectat de tot, però... què és la llibertat? Entendre-la en aquest aïllament respon a un patró occidental d'avui, i l'individualisme és un problema greu en la nostra societat perquè crea illes de gent amb sistemes de valors propis, amb sistemes que només els serveixen a ells sols. Si a vegades es connecten és perquè ho necessiten per coses concretes, però no existeix una societat o un país compacte. I l'aïllament no és orgànic, ni natural.

Tot això sembla tenir a veure amb la religió, en el sentit etimològic de *religare*, de *relligar*. Amb la manera com parla de la pèrdua de comunitat, sembla com si reivindicés la necessitat de trobar una mena de religió o d'espiritualitat (un lligam espiritual que també sembla planar per damunt d'algun dels seus espectacles, en la mateixa música antiga que tria).

S. L. C: Sí, sí, totalment! Per a mi, és important la religió, entesa d'una manera àmplia. Per coses concretes, de jove l'havia rebutjada. Per exemple, jo sóc gai, i això va tenir un gran impacte en la meva joventut, perquè als onze anys ja em vaig adonar que així no m'acceptarien en cap de les dues religions que hi havia a casa, i aquest sentiment va ser horrible, em sentia expulsat de la societat. No em volien quan jo volia ser un d'ells! Però resulta que no hi cabia, no encaixava. I això em passava en tot: com a àrab, era massa clar quan se suposava que havia de tenir la pell fosca; i, com a belga, tenia un nom àrab quan se suposava que l'havia de tenir flamenc... Per coses així sentia que la gent em veia estrany i em rebutjava. Aquest tipus de rebuig prové sempre de la mateixa por de la gent a ser rebutjada, perquè tothom vol pertànyer a una comunitat i, com que no saben com, acaben subratllant-la de qualsevol manera. Però això ho vaig aprendre més tard. Llavors ho patia. Després ja no, quan em vaig adonar que si jo trio què queda dins i què a fora, aleshores controlo el sistema. El que cal aprendre és que tot té el seu lloc, que no hi ha res que es pugui deixar fora, que tot s'ha d'acceptar, també el mal s'ha de poder gestionar. I, un cop entens això, hi ha llibertat, perquè tothom és igual; i, com que no hi ha una norma, tothom és normal.

En créixer, vaig entendre que sempre hi ha diferents perspectives sobre una mateixa cosa. Alguns nens, per exemple, creuen en Santa Claus, i creixen amb la normalitat d'admetre que Santa Claus existia fins que algú els explica que no és així i això els entristeix. A mi això no em va passar mai, perquè el meu amic creia en Santa Claus, però jo arribava a casa i la meva mare em deia: «no, no, no és Santa Claus, el que hi ha és Jesucrist». I el meu pare llavors afegia que de Jesucrist, res, perquè Jesucrist només és un profeta més, i que hi ha Mahoma i *bla, bla, bla*. I després a l'escola ens deien que tots aquests només són profetes que parlen de Déu, però que Déu no existeix... I, al final, em poso a estudiar filosofia, i la meva confusió ja és immensa. Però avui entenc que cada persona veu una part de la realitat, la veu a la seva manera, i jo puc entendre'ls a tots, entenc els que creuen en Déu i els que no hi creuen... Tot depèn d'on em col·loqui. Sempre he tingut molta empatia i m'he sabut posar al lloc dels altres, però també he tingut molt clar on sóc i a on pertanyo. Avui pertanyo a tot arreu i a enlloc. Tots tenim el nostre sistema de valors i procuro ser el màxim d'inclusiu possible per acceptar qualsevol ésser humà. La meva única ràbia és per a la gent que exclou: he tendit a acostar-me als exclosos, a les minories, encara que la cosa divertida de les minories és que sempre solen ser majoria en algun altre lloc. Per exemple, la minoria marroquina belga és majoria al Marroc. Per tant, a Bèlgica, jo puc ser el portaveu dels marroquins per explicar que no tots som tan dolents ni tots som terroristes, perquè jo ballo i intento estimar la gent i sóc vegetarià i faig tot el que puc per ser una bona persona... Com que la majoria de vegades que surt un nom àrab als diaris és per indicar un terrorista que ha fet volar això o allò, estic orgullós que amb el

meu nom, o que és àrab, s'assenyali un altre tipus de persona o de valors. Però si sóc al Marroc, en canvi, allà em subratllaré molt més com a gai que com a àrab, i intentaré que, malgrat això, el meu país se senti orgullós de mi, perquè l'homosexualitat és una condició que ha d'acceptar la cultura àrab actual, sobretot quan no es pot pas dir que no formi part de la seva tradició clàssica.

Sí?

S. L. C: Segur! Però és una cosa de la qual no es parla en la cultura àrab actual. I cal trobar la manera que les mentalitats es tornin a obrir. I per això intento obrir els llibres i ensenyar que moltes coses que pensem que no ens pertanyen, de fet són allà, a la pàgina tal o qual. Cal utilitzar la intel·ligència per fer que la gent s'adoni d'aquestes coses.

Quan comentàveu allò que m'agrada la música antiga, tot va venir perquè en moltes peces de ballet clàssic o també quan treballava amb els Ballets C de la B, sovint hi ha música barroca. I l'estil m'atreia però em preguntava d'on venia. I prové de la música medieval, és clar. M'interessa la música més antiga, la més antiga de totes, perquè sempre m'he preguntat per les fonts de la bellesa. Quan conec algú que m'agrada, sempre penso en com devien ser els seus pares i els seus avis.

Sempre pensa això quan coneix algú?

S. L. C: Sí! Perquè vaig créixer en un sentiment d'arrels, de continuïtats. Per exemple, si parlem de Pina Bausch, em pregunto: «d'on treu la inspiració?». I de seguida em demano també: «Amb qui va treballar abans? Ah!, amb Kurt Jooss! I qui era aquest Kurt Jooss?». I, aleshores, busques i busques, vas enrere, ho connectes tot, i així sempre ho entens. Per això vaig tan enrere com puc per trobar la font que m'expliqui una línia. Jo no crec en els individus aïllats, crec en les cadenes de continuïtat. Jo sóc en Larbi, d'acord, i faig el que faig. Però jo em sento part d'una línia d'acció, he rebut una herència, formo part d'un fil de continuïtats. I tinc també molta curiositat per les properes generacions, pels que vénen després, em demano què faran amb el fil que jo els deixi, perquè si parteixen del que faig naturalment crearan alguna cosa en aquest mateix sentit, però m'estranya no arribar ni a imaginar-m'ho, no poder saber-ho. Busco sempre el futur a través de mirar el passat.

I com s'imagina el futur?

S. L. C: Ara mateix treballo amb ballarins que tenen vint anys i per a mi ja són el futur, una mostra d'aquestes noves generacions. Molts tenen entrenament tant de clàssic com d'estils contemporanis, i el que m'agrada d'ells és que es mouen com si cap d'aquestes preparacions fos inferior a l'altra: en el seu cervell, no hi ha cap diferència entre rodar per terra i fer tres piruetes, i això ho trobo molt interessant perquè, quan jo creixia, aquesta era una elecció que calia fer: o feies piruetes o et rebolcaves per terra, depenia del teu temperament, però era molt difícil de barrejar i, si te'n veies capaç, no se't deixava. Jo ho vaig intentar, però aquesta elecció em relegava, em deixava a mig camí i em feia sentir traïdor a tots dos bàndols. En canvi, ara ja hi ha una generació que ha crescut de forma natural en la barreja i l'heterogeneïtat d'estils. I passa el mateix amb alguns elements teatrals, des que Pina Bausch els va integrar en les seves creacions: ara pots fer servir qualsevol estil de dansa, es pot parlar en una escena o fer servir algun d'aquells components teatrals, i ni és gens revolucionari ni això obliga que el teu estil hagi necessàriament de ser el de la Pina.

Ja dic que crec en les continuïtats, a passar el testimoni i a no fer res sol, aïllat, perquè personalment trobo que per crear alguna cosa nova sempre calen, com a mínim, dues persones. Com en l'acte de concepció. Dues persones fan l'amor per donar lloc al naixement d'un fill. No n'hi ha prou amb una, no hi ha amor amb una. Cal la comunió de dues. I penso això mateix per a mi i sobre l'acte de crear una coreografia en comunitat amb el passat i amb el que els altres em donen.

El seu cos té una capacitat simbiòtica notable. La seva facilitat d'adaptació, de xuclar com una esponja textures i expressivitats corporals, sigui amb Maria Pagés, amb Akram Khan o amb els monjos de Shaolin, ¿té a veure amb la flexibilitat extrema del seu cos (un tret fisiològic, genètic) o amb la modernitat líquida que ens inunda?

S. L. C: Tots ho tenim tot dins nostre: tot, el món sencer. Tan sols es tracta de deixar-ho sortir. Jo ho crec i ho sento així. I el que procuro fer —quan treballo amb la Maria, l'Akram o els monjos de Shaolin— és trobar-los en mi, perquè segurament dins meu hi ha una cèl·lula o altra que és idèntica a una de seva i estem connectats per allà. Quan treballo amb algú, privilegio buscar aquesta connexió per relacionar tot el que fem junts. A vegades, la connexió preexisteix d'entrada, és clara ja a

fora, i no hi cap dificultat per subratllar-la de seguida. D'altres, cap capbussar-se a localitzar-la a l'interior, hem de buscar un terreny comú, allò que ens ajunta, fins que per fi construïm junts alguna cosa a partir d'un pont o altre, d'un punt d'unió que ens relacioni. La paraula que ho defineix en anglès és «relationship».

Com concep les emocions en la dansa? Hem vist espectacles seus on juga amb l'emoció en graus molt diferents. No té res a veure la torrentada com Maria Pagés les expressa amb, en canvi, la contenció amb què els monjos de Shaolin les obvien. I, des de la serenitat, el seu espectacle *Foi* era un devessall d'emocions.

S. L. C: És una pregunta difícil. Què són les emocions? Emoció és el que et passa pels òrgans. Com quan estàs amb el teu estimat i ho sents a l'estómac. O quan tens por, que penses que et moriràs o que la teva mare morirà, i són els ronyons els que pateixen. O quan no aconseguies el que vols, i sents constants frustracions, el problema es concentra al coll. He après que les emocions són en un lloc particular del cos. Cada emoció és un òrgan. Quan veig ballar la Maria Pagés penso: «d'on ve el que fa?», fins que ho identifico: «Ah!, ja ho veig, ve d'aquí», i llavors sé com acostar-m'hi. Fins i tot en els monjos de Shaolin, quan es mouen, tot i que aparentment no demostren emocions, hi ha un focus molt emocional per a mi, perquè utilitzen la ràbia per ser constructius. S'inventen un oponent imaginari i fan com si li bloqueguessin el braç o l'hi trenquessin... Són gestos funcionals. Jo hi veig moviments de dansa, formes, però també m'adono que actuen per la funcionalitat dels moviments i per tant, hi ha moviment-emoció (*motion-emotion*), la química del cos i com genera sentiments. La gent acostuma a ser esclava dels seus sentiments. T'enamores i ets un esclau del sentiment. Però em sembla que pots triar sentir-te feliç o trist, si entens com funciona tot plegat. A la vida pots escollir quin paper vols fer: tries què vols ser simplement per adoptar la manera com respires. Et pots guiar a sentir allò que vols. I això és el que intento entendre, per aprendre a sentir allò que vull sentir i no sentir allò que no vull sentir, aprendre a ser el meu propi guia. I també m'agradaria ajudar els altres a sentir el que jo penso que són sentiments saludables, i intento no projectar sobre el públic sentiments que penso que no són bons.

Al número anterior, entrevistàvem Susanne Linke i era tan diferent la seva manera d'explicar-nos com els alemanys senten la tristesa, gairebé com una necessitat, com si l'art no tingués cap altra possible expressió. La seva versió sembla absolutament oposada.

S. L. C: I, tot i això, entenc què volia dir Susanne Linke. I també entenc Pina Bausch, on hi ha igualment molta tristesa i dolor. Al final del meu *Foi*, tampoc no s'hi veu felicitat, precisament. A *Foi*, hi ha una part meua que sempre es troba en lluita. En canvi, quan algú veu *Sutra*, o així ho espero, hi troba soledat, però també el desig de pertànyer a la comunitat i l'obertura cap a crear espai. Estic en una fase de la meua vida en què vull que m'ensenyin com sortir de la meua cova, vull apartar-me d'aquest tipus de sensació d'aïllament i de soledat, i m'ajudo del que sigui que trobi a l'exterior per fer-ho. Perquè no crec que l'art hagi de ser només una expressió del dolor. No vull creure-ho, i puc decidir que pel que fa a mi no sigui així. Molt del meu art prové exactament del mateix lloc que diu la Susanne, perquè m'he sentit oprimat, o mal entès, o trist... I això m'ha fet crear. Però ara voldria continuar fent art no només per aquesta raó, sinó sobretot per expressar que hi ha moltes altres maneres de ser i de sentir, i que la felicitat és possible. Per això els treballs amb els monjos de Shaolin o amb la Maria han estat tan importants per a mi, perquè em connecten amb sensacions que són bones. Veig ballar la Maria i sento passió, com un volcà en plena erupció, noto que ella cava en les seves arrels i que ho treu tot en forma d'emoció sense cap por, o almenys jo no hi detecto cap por, i m'agradaria entendre com ho fa, poder ser igual, connectar-m'hi. I ella em veu a mi, i veu el que jo faig i també vol aprendre'n coses i connectar-hi. Quan estem junts sento una gran felicitat, perquè em trobo protegit per la seva manera de ballar. Els seus moviments em protegeixen d'uns sentiments que no vull tenir. Em fa sentir en equilibri.

A banda d'aquell interès que deia per explorar el passat i trobar les fonts de la bellesa, hi ha alguna raó especial per a l'elecció que ha fet pels cantants contratenors en tantes obres seves?

S. L. C: Bé, no és que m'agradi per cap raó especial. Als Ballets C de la B sí que s'han fet servir molt, però jo no pertanyo a la companyia des del 2005, ja fa cinc anys. Els Ballets C de la B van significar una part de la meua vida, i per tant la seva influència es va notar, però ara sóc algú diferent. Vaig mudar-me de Gant a Anvers amb la meua companyia, i em vaig endinsar en una fase més teatral, perquè a Bèlgica troben que el

que ara faig és més teatre que dansa. L'any vinent [ho deia el 2009] faré una nova companyia, tot i que amb molta gent que és la mateixa amb la qual he treballat els darrers deu anys. Encara guardo bones relacions amb Alain Platel i la resta dels Ballets C de la B, però ja no en formo part, estic en una altra fase. Trobo natural que ells utilitzin la música barroca perquè està implícita en les pintures flamenques i en la nostra educació belga. Conté aquella cosa tan cristiana de buscar el perdó, la penitència, etc. Crec que és molt semblant a Espanya. A Bèlgica encara està subjacent en l'educació rebuda.

No ens sembla que sigui més teatral que dancístic, el moviment és importantíssim a les seves peces! És clar que el significat també, però això no implica ser «teatral».

S. L. C: És veritat. Finalment, veig que allò que m'interessa és explicar històries. I totes les històries importants estan relacionades. La història que s'explica de Buda està connectada amb la de Jesús, i aquesta amb la de Mahoma. La religió són històries compartides que la gent s'ha cregut de tal manera que s'han convertit en dogmes. Jo voldria esborrar els dogmes i tornar simplement al contador d'històries. Per això m'encanta la mitologia, perquè la gent sap que no és veritat però, alhora, hi reconeixen una veritat interna de la qual poden aprendre. Es tracta d'una cadena d'acció-reacció. Si faig això, passa allò; si mato el meu germà, aleshores em passarà això; tot sembla lògic i hi té un sentit. Crec en aquesta dinàmica narrativa i moral més que en un «he de matar el meu germà, per tal tradició». No, per què? Trobo positiu el contrari, beure d'aquest «si faig això, sé que passarà allò; i si faig allò, passarà allò altre». M'agrada posar totes aquestes possibilitats damunt de la taula i dir: «val, ara pots viure la vida sabent que les teves accions tenen unes conseqüències». Necessitem la guia d'un relat. Així, la gent pot tenir consciència de què és la llibertat, però també de què és la responsabilitat. Massa vegades es deixa de banda la responsabilitat, sense pensar que qualsevol de les nostres accions té conseqüències més enllà de nosaltres, que tot el que fem compta, que som presoners del que succeirà a continuació. Hem de ser responsables. Quan creixia, pensava que no. Em deia: «jo no sóc responsable dels meus pares, ni sóc responsable de les coses que ells van fer malament». Però com més entenc les coses, veig que sí que en sóc. Perquè si jo bec una aigua que resulta que ve de no sé on i està extreta de manera il·legal, per molt que jo no ho sàpiga, també en sóc responsable pel fet de beure-la, quan així dono suport al sistema que l'extrau. Vull pensar tot el que faig en termes de responsabilitat. I vull ser un coreògraf responsable i proporcionar informació i sensacions a la gent que els ajudin a actuar millor. Perquè jo crec en l'acció. De fet, he volgut ballar perquè no en tinc prou a pensar. Cal actuar: no em vull quedar només en les intencions. Vull fer allò que és correcte. El que compta és el que fem.